De docent LO tussen zaal, school en samenleving

Over positionering, rollen en invloedssferen van de docent LO

Wie de docent LO nog steeds vooral ziet als 'de meester of juf van de gymzaal', mist een groot deel van het verhaal. Natuurlijk: de kern van het vak is en blijft het verzorgen van goed bewegingsonderwijs. Maar in de praktijk beweegt de docent LO zich steeds vaker tussen verschillende werkvelden: de lespraktijk, het schoolteam, bovenschoolse samenwerking en het netwerk buiten de school. Die verbreding biedt kansen, maar roept ook vragen op over rollen, taken en grenzen. In dit artikel bespreek ik deze rollen, vooral rondom de beweegrijke school en in de samenleving. | Nathalie Termorshuizen

De vakprofessional: het stevige fundament

De basis ligt in kwalitatief goed bewegingsonderwijs. Hier ontleent het vak zijn onderwijskundige legitimiteit aan. De definitieve conceptkerndoelen maken helder waar het in de lessen om draait: het inrichten van betekenisvolle onderwijsleersituaties waarin leren bewegen, samen bewegen en betrokken bewegen in samenhang worden aangeboden. Dit vraagt van de docent LO diepgaande vakinhoudelijke kennis en didactisch vakmanschap. Observeren, differentiëren, leerhulp geven en leersituaties ontwerpen zijn geen bijzaak, maar vormen het fundament van ons beroep.

De pedagoog en sociaal vormer

Bewegingsonderwijs is bij uitstek een sociale leeromgeving. Leerlingen zijn tijdens het bewegen met elkaar in interactie, ontwikkelen sociale vaardigheden en werken samen. Leerlingen leren omgaan met verschillen, samenwerken, rollen vervullen en samen bewegen reguleren. In de gymzaal wordt zichtbaar wat in andere vakken vaak abstract blijft: hoe je samen tot afspraken komt, hoe je rekening houdt met elkaar en hoe je conflicten oplost in beweegsituaties. Daarmee levert de docent LO een directe bijdrage aan sociale ontwikkeling en burgerschap.

Dat sociale vorming niet stopt bij de gymles, laat CBS De Waterhof in Delft zien met een opbouw van regeltaken voor juniorcoaches. Vanaf groep 3 voeren leerlingen regeltaken uit in de gymles: materiaal verzorgen, beurtwisselingen organiseren en toezien op afspraken. In hogere groepen worden zij scheidsrechter, mediator en tipgever. Ze leren conflicten oplossen, geven complimenten en passen spellen aan zodat iedereen kan meedoen. Uiteindelijk begeleiden leerlingen uit groep 7 en 8 ook activiteiten tijdens kleutergymlessen en het buitenspelen. Hier oefenen leerlingen zichtbaar met verantwoordelijkheid, rechtvaardigheid en het aanspreken van elkaar: kernvaardigheden van burgerschap. De docent LO ontwerpt en begeleidt deze leerlijn en maakt van bewegen een oefenplaats voor samenleven. Mits bewust opgebouwd en verankerd in schoolbeleid, wordt sociale ontwikkeling zo geen bijproduct, maar een mooie opbrengst van en voor bewegen in en om school.

> De docent LO draagt bij aan de sociale ontwikkeling en burgerschap van de leerlingen

De stagebegeleider

Een wellicht minder zichtbare, maar wezenlijke rol is die van stagebegeleider. Veel docenten begeleiden mbo- en hbo-studenten die in de gymzaal voor het eerst ervaren wat het vak werkelijk inhoudt. De docent LO is daarbij rolmodel, coach en sparringpartner. Stagebegeleiding is een investering in de toekomst van het vak én houdt de begeleider zelf scherp. Stagebegeleiding raakt bovendien andere rollen van de docent LO: stagiaires draaien vaak mee in naschoolse activiteiten of begeleiden het buitenspelen en krijgen zo zicht op de bredere positionering van het vak.

De aanjager van bewegen in en om school

De docent LO is bij uitstek de ambassadeur van bewegen binnen de school. Hij weet dat bewegen geen luxe is, maar noodzaak. Niet alleen tijdens de les LO, maar ook tijdens buitenspelen/pauzes, beweegtussendoortjes, actief transport naar school en deelname aan schoolsporttoernooien. Vanuit die expertise kan de docent LO optreden als aanjager en regisseur van een beweegrijke school.

Tijdens de jurybezoeken voor de Beweegrijke School Award van dit jaar zagen we op een aantal scholen terug dat er naast de vakleerkracht bewegingsonderwijs een mbo-professional was aangenomen. Samen met een groepsleerkracht vormen zij het beweegteam. Samen dragen zij verantwoordelijkheid voor een beweegrijke

school: van gymles tot schoolplein, van beweegtussendoortje tot naschools aanbod. De vakleerkracht bewegingsonderwijs stuurt inhoudelijk aan en bewaakt de samenhang.

Een voorbeeld is de Burgemeester de Vlugtschool in Amsterdam Nieuw-West. Daar zag vakleerkracht Marlissa Schouten hoe het schoolplein regelmatig tot onrust leidde. Samen met een mbo-professional sport- en bewegen werd het plein opnieuw ingericht, met duidelijke spelzones en heldere afspraken die aansloten bij wat in de gymzaal werd geleerd. Activiteiten werden zichtbaar aangekondigd en begeleid aangeboden. Het resultaat: meer rust, meer spelplezier en minder druk op leerkrachten. Dankzij de vaste inzet van de sport- en beweegprofessional kreeg de vakleerkracht bewegingsonderwijs ruimte voor coördinatie en beleidsmatige taken, zoals het aanvragen van een nieuw schoolplein en het beter organiseren van het naschools aanbod. Tegelijkertijd ontstond er wederzijdse professionalisering: waar de mbo-professional pedagogisch handelen leerde van de leerkrachten, profiteerde het team van zijn praktische expertise op het plein.

De ervaring van deze en andere scholen laat zien dat structurele samenwerking het verschil maakt. Ad-hoc inzet van extra handen levert weinig op; pas wanneer taakverdeling, afstemming en beleid helder zijn vastgelegd, ontstaat duurzame impact. Hier ligt de kern van de aanjagersrol van de docent LO: niet alles zelf doen, maar richting geven, verbinden en borgen. Wanneer bewegen onderdeel wordt van rooster, taakbeleid en schoolvisie, ontstaat een beweegrijke school die verder reikt dan de gymzaal alleen.

De collega en adviseur binnen de school

De docent LO is onderdeel van het schoolteam en spreekt dezelfde onderwijstaal als collega's. Hij draagt bij aan de doorgaande sociale leerlijn en deelt observaties over gedrag, inzet en vaardigheden van leerlingen. Steeds vaker zijn docenten LO betrokken bij meer dan alleen hun eigen lessen. Zij zijn bijvoorbeeld ook mentor of vrij geroosterd tijdens het buitenspelen. Of ze ondersteunen collega's bij het inzetten van beweegtussendoortjes.

Een mooi voorbeeld is het Stedelijk College Eindhoven. Daar hebben ze een reeks energizers bedacht, die ze Move Breakers noemen. Het zijn kleine beweegspelletjes die je binnen een paar minuten kunt doen in de klas. Alle collega's hebben een set met voorbeelden gekregen en ze liggen in alle klassen. Ook zijn de Move Breakers gepresenteerd op een studiedag, zodat alle docenten ermee konden oefenen. Collega's die het nog wat spannend vinden om ze in de praktijk te brengen kunnen de hulp inroepen van één van de docenten LO. Deze doet het dan voor en/of ondersteunt de collega bij het aanbieden van de Move Breaker in de les. Collega's die de Move Breakers gebruiken zijn enthousiast. Ze ervaren hoe leerlingen door even te bewegen hun hoofd leegmaken en dat beweging bijdraagt aan gedragsregulatie.

Ook is de docent LO op veel scholen een belangrijke gesprekpartner voor schoolontwikkeling en beleidskeuzes op het gebied van gezonde leefstijl, burgerschap of vitaliteit. Dat is winst. Bewegen wordt niet langer gezien als iets extra's, maar als onderdeel van de onderwijsvisie.

Op veel scholen vervult de docent LO dan ook de rol van Gezonde School-coördinator, formeel of informeel. Dat is een logische keuze. De docent LO werkt vaak al aan het stimuleren van meer bewegen op school. Van daaruit is het logisch om ook te kijken naar

thema's als voeding en welbevinden. Dat vraagt binnen de school om een gezamenlijke aanpak, gebaseerd op een duidelijke visie en met oog voor de verschillende belangen van directie, docenten, ouders én leerlingen.
Als Gezonde School-coördinator bewaakt de docent LO de samenhang tussen de verschillende initiatieven. Hij brengt collega's bij elkaar, stemt af met directie en externe partners (zoals GGD of jeugdgezondheidszorg) en zorgt dat ambities worden vertaald naar de dagelijkse praktijk. Wederom: niet door alles zelf te doen, maar vanuit een gezamenlijke visie richting te geven en te verbinden.

Van eiland naar netwerk: de vakgroep

Waar vakgroepen in het voortgezet onderwijs al langer gebruikelijk zijn, ontstaan zij nu ook in het primair onderwijs. In steeds meer gemeenten werken vakleerkrachten bewegingsonderwijs uit één of meerdere besturen samen. Deze vakgroepen functioneren als professionele leergemeenschap, waarin gezamenlijke scholing, intervisie en supervisie plaatsvinden. Dit leidt tot kwaliteitsverbetering van het vak, verbinding tussen scholen en docenten LO en het efficiënter inzetten van expertise en formatie. De docent LO staat daarmee niet langer alleen.

Bovenschoolse invloedssferen verbreden

Vanuit vakgroepen of met bovenschoolse uren ontstaat ruimte om structureel in gesprek te gaan met besturen en gemeenten. Thema's als de dynamische schooldag, huisvesting, roostering van gymzalen, naschools aanbod en aansluiting bij het Lokale Sportakkoord komen daarbij samen. Ook zijn er veel docenten LO die nauw contact hebben met zorg- en sportpartners. Daarnaast zijn er voorlopers: docenten LO die bovenschoolse uren krijgen om collega-scholen te ondersteunen om meer bewegen in en om de school vorm te geven. Vanuit hun eigen praktijk helpen zij andere scholen stappen te zetten in het organiseren van bewegen.

Een mooi voorbeeld hiervan is de beweegspecialist van Basisschool Klippeholm in Hoofddorp. Als vakleerkracht bewegingsonderwijs heeft zij op haar eigen school een dynamische schooldag gerealiseerd. Het streven is dat leerlingen tijdens de schooldag minimaal 60 minuten bewegen en 30 minuten aaneengesloten zitten. En dat lukt op Klippeholm al heel aardig. De beweegspecialist begeleidt inmiddels meerdere scholen binnen de stichting om stap voor stap bewegend onderwijs een vast onderdeel te laten zijn in het programma.

Rollen die elkaar versterken

De verschillende rollen van de docent LO staan niet los van elkaar. Wat gebeurt in de les beïnvloedt naschools bewegen. Samenwerken in de vakgroep versterkt de kwaliteit in de zaal. Beleidskeuzes buiten de school werken door in de dagelijkse praktijk.

Denk bijvoorbeeld aan een koppeling van de les bewegingsonderwijs met buitenspelen. De docent LO kan spellen aanbieden in de gymles die de kinderen vervolgens op het plein kunnen spelen. Hierdoor kunnen minder motorisch vaardige kinderen oefenen en uiteindelijk op het schoolplein beter meekomen in het spel. En kunnen bijvoorbeeld de sterke spelers een uitdaging krijgen en daarnaast kunnen spelregels en wisselsystemen geoefend worden.
Een ander voorbeeld zijn de vakleerkrachten bewegingsonderwijs in Almere die naar aanleiding van het leerlingvolgsysteem leerlingen doorverwijzen naar het naschoolse programma AKT: KidsXtra, SportXtra, Kids+, Gym+ en ASM Academie.

Tot slot

Positionering vraagt om borging. De docent LO is vakprofessional, pedagoog, aanjager, verbinder en soms ook adviseur. Die veelzijdigheid is een kracht, mits rollen helder zijn en realistische verwachtingen worden gesteld. De nieuwe definitieve conceptkerndoelen laten zien dat bewegingsonderwijs inhoudelijk stevig staat. De volgende stap is dat ook de positie van de docent LO structureel wordt geborgd. Dat vraagt om bewuste keuzes op school- én gemeentelijk niveau. Bewegen in en om school kan niet afhankelijk zijn van individuele bevlogenheid of voorlopers. En de docent LO kan het niet alleen. Het vraagt om beleid, tijd, formatie en duidelijke afspraken over verantwoordelijkheden.

De docent LO is geen solist, maar een spil. Iemand die verbindt, signaleert en richting geeft, vanuit vakmanschap en praktijkervaring. Mits goed gepositioneerd en gefaciliteerd reikt zijn invloed verder dan de gymzaal. ●

Contact
nathalie.termorshuizen@kvlo.nl
Nathalie Termorshuizen is lid van team Onderwijs van de KVLO
Foto's
Anita Riemersma
Kernwoorden
rollen docent LO, schoolomgeving, beweegrijke school